

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

16
1922

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★ BAS. N. GRÉGORIADÈS

E.Y.D της ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ΟΞΕΙΑ ΝΗΣΙ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Τὸ ὅπ' ἀριθμὸν PNB κατάλοιπον¹ περιέχει ἀντίγραφον² τοῦ Λάμπρου ἐκ τοῦ κώδικος³ Vindob. theol. gr. LVIII φυλ. 128α—132α, ἐνδια δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Γρηγορίου μοναχοῦ, ὃν ἡ πρώτη ἀπευθύνεται «τῷ Καίσαρι», ἡ δὲ δευτέρα πρὸς τὴν πορφυρογέννητον κυρίαν Θεοδώραν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πανυπερπρωτοσεβαστού περιάτου δεσπότου τοῦ Ἀνεμᾶ». Ἐν ἀρχῇ σημειοῦ δὲ Λάμπρος «Καὶ ἐν τῷ Vatic, gr. 573 φ. 31α καὶ ἔ.»⁴. Ἡ σημείωσις αὕτη προηλθεν διφθαλμοφανῶς ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κρουμβάχερ ἀναφερομένων «Ἐπιστολαὶ τῷ Καίσαρι τοῦ Γρηγορίου, μοναχού καὶ καθηγουμένου τῆς ἐν Ὁξείᾳ νήσῳ σεβασμίας μονῆς τοῦ Βουλγάρου(;)· Οὐατ. 573 φύλλ. 31 ἔ.»⁵. Τοῦ δλού ἀντίγραφου προηγεῖται φύλλον χάρτου, ἐφ' οὖ ἔχει σημειώσει δὲ Λάμπρος διὰ μολυβδίδος «Προμηθευθευθῶσαν φωτογρ. τοῦ Βατικανοῦ 573 φ. 31α κ. ἔ.

Τις δὲ καίσαρ, εἰς δν ἡ πρώτη;

Τις δὲ Θεοδώρα καὶ δὲ Ἀνεμᾶς τῆς β'

Δυστυχῶς οὔτε τὰς φωτογραφίας ἔχει δὲ Λάμπρος προμηθευθῆ⁶.

1. Πρβλ. κατάλογον Γ. Χαριτάκη σ. 127.

2. Τὸ ἀντίγραφον ἀποτελεῖται ἐκ σελ. 14.

3. Κατὰ σημείωσιν τοῦ Λάμπρου δὲ κώδιξ ἐγράφη τὸν ιστ' αἰῶνα,

4. Ἐν σελ. 1.

5. Ἰστορία τῆς βυζ. φιλ. κατὰ μεταφρ. Σωτηρ. τομ. β' σ. 179. Ο Κρουμβάχερ ἀνέγνωσε Βουλγάρου, δὲ Migne ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου γράφει Βουλγάρων, δὲ Λάμπρος ἀνέγνωσε Βουλγαρίου, δὲ Mercati Βουλγαρίας καὶ δὲ Caveánēgnōσε Βουλγάρου καὶ ἔρμηνεύει «natione Bulgarus (Historia Liter. τομ. 2 III σ. 9).

6. Ἡ ὑπὸ τοῦ S. Mercati αρθροτοιμασία τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἡμετέρου Γρηγορίου πρὸς ἔκδοσιν καθιστᾷ περιττὴν τίν προμηθειάν τῶν φωτογραφιῶν.

οἵτε εἰς τὰ ἔρωτίματα ἔχει ἀπαντήσει. Πρὸς προσδιορισμὸν τῶν προσώπων, πρὸς ἄποτείνονται αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Γρηγορίου, εἶνε ἀνάγκη νὰ προσδιορισθῇ ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς τοῦ ἡμετέρου Γρηγορίου. Ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς τοῦ Γρηγορίου δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐξ τῆς σωζομένης πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς τοῦ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου,¹ ἕτερη διαίκυνται ὅτι ὁ ἡμέτερος Γρηγόριος ἦτο σύγχρονος τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου, διὰ ἐπομένως ἥκμασε κατὰ τὸν δωδέκατον αἰώνα. Εἰναὶ ἔχωμεν τοῦτο πρὸ διφθαλμῶν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ μὲν Καῖσαρ εἶνε πιθανώτατα ὁ Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, ἢ δὲ Θεοδώρα πιθανότατα εἶνε ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ καὶ τῆς Εἰρήνης Πιορίσκας. Αὕτη, ως γνωστόν, ἔλαβε σύζυγον τὸν Μανουὴλ Ἀνεμᾶν.² Κατὰ ταῦτα ὁ ἀποθανὼν Ἀνεμᾶς εἶνε ὁ Μανουὴλ Ἀνεμᾶς ὁ σύζυγος τῆς Θεοδώρας, θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ.³

Δημοσιεύμενον κατωτέρῳ τὰ ἀντίγραφα τῶν δύο ἐπιστολῶν τοῦ Γρηγορίου μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Λάμπρου γενομένων κριτικῶν διορθώσεων.

Κ. Ι. Δ.

1. Ἡ ἐπιστολὴ ἔχει ἑκδοθῆ παρὰ Migne Ἑλλ. πατρ. τομ. 183 σ. 1289. Ἡ ἐπιστολὴ φέψει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφήν «Τοῦ αὐτοῦ (Θεοδώρου Προδρόμου) πρὸς Γρηγόριον μοναχὸν καὶ καθηγούμενον τῆς ἐπὶ Ὁξείᾳ νήσῳ σεβαπτιμίας μονῆς τῶν Βουλγάρων, διε τὴν πρὸς τὴν νηπίον ὁ ἀγιώτατος ἡγιῶν δεσπότης ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου ἀρρωστήσις καὶ παραιτησάμενος». Πιθανῶς ὁ ἀποθενήτας καὶ πιθατησάμενος πατριάρχης εἶνε ὁ Μιγαὴλ Β' ὁ Ὁξείτης, ὁ ἐπονομαζόμενος Κουρκούας, ὁ πατριαρχεύσας ἀπὸ τοῦ 1143 μέχοι τοῦ 1146.

2. Πρβλ. Βυζ. Zeit. τόμ. 11 (τοῦ 1902) σελ. 495.

3. Ὁ Ceillier ἀναφέρει γενικῶς διὰ ἡ μία τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀπευθύνεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κομνηνὸν χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ πρὸς τὰ τῶν Κομνηνῶν (Hist. gener. des auteurs sacr. et eccl. ἑκδ. τοῦ 1757 τομ. 21 σ. 535), διὸ δὲ Cave διὰ ἀπευθύνεσαι πρὸς τὸν Ἀλέξιον τὸν πορφυρογέννητον τὸν υἱὸν τῆς Φροεβηνας Πρβλ. καὶ «ἐπιτύμβιοι ἔχει προσώπου τῆς θυγατρὸς τοῦ δεσπότου τοῦ ἀποιχομένου Ἀνεμᾶ καὶ τῆς κυρᾶς Θεοδώρας, ἡτις συνέζευχη τῷ Ἀγγέῳ φ. Ἐν Annuaire de l' association pour l' αὐγ. des étud. grce. τομ. 17 (1883) σ. 55 ἐνθα καὶ παραπομπὴ ὡς πρὸς τὴν οἰκογένειαν Ἀνεμᾶ παρὰ Ζεναρῖ τόμ. II σ. 122 καὶ ποιῆι. Μανουὴλ Φιλῆ τομ. II σ. 356).

Γρηγορίου μοναχοῦ
κα καθηγουμένου τῆς ἐν τῇ Ὁξείᾳ νήσῳ σεβασμίας
μονῆς τοῦ Βουλγαρίου
ἐπιστολὴ

I.

Τῷ Καΐσαρι

Τούτου προὺς καὶ διαφραγμένος διφθαλμοὺς εὖς ἢ σοφία
τῷ βασιλεῖ σου ἐνθωρήσατο, ω Κατάρων εὐχλεῶν εὐχλεετέρα δια-
τέξῃ, ποιεῖ ἀπὸ τοσούτου τοῦ διαστήματος φαντάζεσθαι καὶ ἡμᾶς
καὶ προκαλεῖσθαι εἰς ὅμιλαν καὶ διδόναι φωνὰς καὶ ἀπαιτεῖν τὰ
ἄντιφωνα. Εγὼ δὲ οὕτω μὲν πείθομαι, οὕτω δὲ καὶ τὴν βασιλείαν
τοῦ συμπείθεοθεῖ τὸν πανταχοῦ γάρ λαμπέτω σαφῶς ἢ ἀλή-
τεις· ὡς ἀπερ ἀν γράψω τοῦ παρὰ σοῦ φωτός ἐστιν ἀμαρύγματα,
ὅτις ἀπαξ ἐνδέχεται τὴν βασιλείαν σου ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν οἷς ἀγαθύνομαι,
ἀγαθύνω καὶ ἐν οἷς παρακέκλημαι τὴν δεσποτικήν μου καὶ ἀγίαν
παρακαλῶ κεφαλῆν. Κλίμακάς τινας δύο, φασίν οἱ σοφοί, καὶ τὴν
μὲν ἐπὶ γῆς ἐπιτηρούχθαι, ἐφάπτεσθαι δὲ τῶν ἀψίδων τῶν οὐρανῶν,
τὰν δὲ ἑτέραν ἔρχεσθαι μὲν καὶ αὐτὴν ἀπὸ γῆς, καταφέρειν δὲ τὰ
αὐτῆς ἔσχατα ἐπὶ τὰ τοῦ "Ἄδου κατώτερον. Τὴν μὲν οὖν δευτέραν
καὶ ἀπευκτήν εἰ σοφοὶ τῶν τοιούτων φιλοθεάμενος ἀπενείμαντο τοῖς
μηδένα μὲν λόγον ποιευμένοις σοφίας, τληπαθοῦσι δὲ ἀδιαστάτως
τοῖς βιωτικοῖς καὶ πράγμασι καὶ νοήμασι μέλεις οὗτοι, ἀφθαρτοὶ
καὶ τῷ μέρει τῷ τῆς ψυχῆς καὶ τῷ χαρίσματι τῷ ἐκ τοῦ βαπτίσμα-
τος καὶ τῇ δλικῇ συν εύσει πρὸς τὰ φθαρτὰ φθαρτοὶ διεύθεως γιγο-
μενοι, ἀθάνατοι καὶ θυητότητα ἔχοντος διὰ τῶν οἰκείων ἐπιτηδευ-
μάτων περιποιεύμενοι, υἱοὶ φωτὸς καὶ φωτὸς οὐρανού πατρικοῦ τε
καὶ θεῖκοῦ καὶ ἀκούοντες. «Ἐάν οὖν δὲ φθαλμός σου ἀπλοῦς ἦ,
ἔλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· τοῦτο δὴ τῆς θεόθεν εὐγενείας τὸ

*Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἐν 7. ἑάν 12. ἀύτης 20. τε 21. καὶ
22. σῶμα δὲ τῆς

Σώρημα· έάν δὲ δὲ φθαλμός σου πονηρός γί, δῆλα δή τῷ συντετρικέναι τοῖς βιωτικοῖς πράγμασιν· δλος γάρ εἰ κόσμος φησὶν ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται, ἔλαν τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Αὕτη τοῦ Θεοῦ ή φω· η καὶ οὐ διαψεύδεται. Οὗτοι μὲν οὖν τῇν κλίμακα ταύτην γίνονται· καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ταῦθι σκότους καὶ τὰ μυστήρια τῶν διαλογισμῶν, ἀπερ εἰσὶ πλήρη αἴματων καὶ δολιότητος, ἔχετε ἀποθησαυρίζουσιν ἐν τοῖς ἀφεγγέσιν ἔχεινοις μυχοῖς, ἵνα καὶ πλειον ἐνέχωνται καὶ συνέχωνται κατὰ τὸ Κυριακὸν λόγιον «Οπου δ θησαυρός τινος ἔκει καὶ η χαρδία αὐτοῦ ἔσται».

Ἄλλ' εἰ καὶ μικρὸν τοὺς διφθαλμοὺς γίμων παρελύπησεν δ τῶν διηγημάτων τούτων καπνός, ἀλλ' ἄγε δή καὶ τῆς χρείττονος ἐφαψώμεθα κλίμακος. Καὶ ιάσεται μὲν διφθαλμοὺς τῇ τῆς οἰκείας δέξην λαμπρότητι, ἀγαθυνεῖ δὲ κατὰ δλομέλειαν τοὺς ταύτης φιλοθεάμονας. Καὶ τοινυν ἐκ τοῦ ἐναντίου πάλιν ἐμοίως οἱ τῆς σοφίας γίμιν θεραπευταὶ τοῦ θείου λόγου τρόφιμοι οὐ διαλείπουσι καὶ αὐτοὶ τὴν οἰκείαν κλίμακα ἀναβαίνοντες πτυγνοὶ τινες δδοιπόροι καὶ πεζοὶ ἀέριοι δπως τῶν ὑψηλῶν καὶ μενόντων θεωρημάτων τινὰ ἐμπορεύονται καὶ λαμβάνοντες πάλιν κατέργονται τὰ κατὰ ἀπλῆν μνομέρειαν, ἀπλῆν τε καὶ νεράν ἐπιβολὴν ἐνικῶς αὐτοῖς προσληφθέντα τῇ τῆς διανοίας αὐτῶν ἐπιστήμη παρέξοντες· ήτις διὰ μυρίων δδῶν δύναμιν ἔχουσα πλατύνειν τὴν ἐνικίαν ἔκεινην ἐπιβολὴν καὶ ἀμέριστον καὶ πολλῷ φωτὶ ἀναπτύσσειν τὸ θεωργοθέν, πλοῦτον τοῖς κεχρημένοις πᾶσι χαρίζεται παντοδαπὸν καὶ ἀθάνατον. Καὶ πάλιν δὲ μεθ' γίμων γινόμενοι, τὴν πολυποίκιλον ἐν τοῖς κτίσμασι σοφίαν διέρχονται, οὐ τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν αἰσθητῶν προσηλούμενοι, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀληθεῖς λόγους τοὺς ἐν αὐτοῖς διαβαίνοντες καὶ σειτω πάλιν διὰ μέσου τοῦ λόγου πρὸς τὸν νοῦν ἀνατρέχοντες καὶ οὗτως ἔργαζόμενοι καὶ φιλοποιοῦντες τὸν μὲν λόγον, ἵνα δε' αὐτοῦ τὴν φρόνησιν δέξωνται. τὸν δὲ νοῦν, ἵνα τὴν σοφίαν, πάλιν τὴν φρόνησιν φιλοχαλοῦντες ἵνα τὴν πρᾶξιν εὑθύνωσι, τὴν δὲ σοφίαν ἵνα

1. δηλαδή 7. ἀπέρ εἰσι 9. θησαυρὸς τινος (δπου δ θησαυρὸς);
21. πτηγοὶ τινὲς 16 τὲ 17. αὐτῶν 31. πράξιν

τὴν θεωρίαν, πάλιν ἀπὸ τῆς πράξεως τὴν ἀρετὴν ἐκκαρπούμενοι, ἀπὸ δὲ τῆς θεωρίας τὴν γνῶσιν, τέλος ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τὴν πίστιν τὴν μηδέποτε διαπίπτουσαν, ἀπὸ δὲ τῆς γνώσεως τὴν . . . τούς γνῶσιν, γάτις ἔστι βάσις ἀκράδαντος καὶ ἀκλόνητος.

Μετὰ τούτων εἰδίθεται τὴν θεωρίαν σὺ τῷ παραπάνω καὶ τῷ εὐφετινῷ ἔχειν περιμητριένην διὰ παντός, καὶ τὸν αἰλῆρον αὐτῇ μεταπέπλων εἰρητον, οὐτέ τοῦ μὲν χαῖρω χαρᾶ ἀνεκλασθήτω καὶ θεοῦ ξαμένη, τούτῳ χαῖρω δὲ καὶ ταῖς σαῖς ὑπερψυχτιν ἀρεταῖς, καὶ ὑπὸ τούτων τῷ ψυχήσιν καὶ πλουτῷ οἴον καὶ ὄγαλλιῶμας τῷ πνεύματι καὶ ἐν τῷ φρέατι, καθίσθιτος καὶ προσεδηλώσας, φωτὶ καὶ κινοῦμας καὶ ἐννοῶ καὶ ἀλῶ καὶ φιέγγομας. Εἰ μὲν μετέχοντά τινος γέροντος πρές τε οἰκοδομήν ψυγῆς καὶ νογμάτων κάλλος, τοι γάρις τῷ σεαυτὸν ὥραΐσσαντι τε καὶ καλλωπίσαντι μυρίοις φεγγοδόλοις γαρίσμασι, καὶ θιάσιον καὶ γῆμας· εἰ δὲ καὶ ἀλλως πιοι, τι δεῖ με ποθεῖν σύτοις ἀρρωτήτῃ διεινῆται τονεγέρμενον, δι' γάρ καὶ τὸ παρὸν γράμμα μόλις ἔχαραξ ; : "Οἵτε καὶ οἱ μικρὸν διάστημα καιροῦ παρειλαύσῃ πρές τὸ ἀνεψιγραμμα . ." (1) δὲ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἀρθονοπάροχος Κύριος κατεξέσσαι γῆμας μετά γε τῆς Βασιλικῆς καὶ θελας ἀνατολῆς καὶ σὲ τηλαυγῶς ὑποδέξασθαις, τὴν μετ' αὐτὴν ρεγίστην ἀκτίνα, καὶ τὸ τηγνακαῦτα ἀξιώς εἰπεῖν σε. "Ως δοῦλός σου ἔγραψε.

•••

Τοῦ αὐτοῦ

πρὸς τὴν πορφυρογέννητον κυρίαν Θεοδώραν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πανυπερπρωτοσεβαστούπερτάτου δεσπότου τοῦ Ἀνεμᾶ.

Πᾶς ὀμαρτωλὸς πρὸ τῆς οἰκείας ἐξόδου καταξιωθεὶς ἐξ θνήτως ακρίτας ἐπιστρέψας πρὸς τὸν Ήεδν τῷ Εεφ ἀληθῶς ὁ τοιοῦτος σέσωτας· εἰ. δὲ καὶ ἐν αὐτῷ προελήφθη τῷ τῆς τελειώτητος σχήματι, θεοκρίτως ἐπαποθανὼν τῷ οὕτῳς ἀγγελικῷ ἐπαγγέλματι. ἀκριβής γέ τις πατέστατος καὶ παντελῆς γέ πληραφορία τῆς ἐγχειμένης

3. Κενόν πρὸ τοῦ ηστον	14. πῦτος	18. καταξιῶσαι	20. δυῦλος
2. Ἐν τῇ ἐπιγεαφῇ θανάτῳ του	ἀνεμοῦς	3. ἀκριβῆς	

θεας δυνάμεως τῇ φανθρωποτάτῃ τῶν ἀρετῶν μετανοίᾳ, ὡς καὶ ἐφ' ἡμῖν τὴν ἔχουτῆς ἐπεδείξατο δύναμιν ἀξιοθέως ὅτι μάλιστα καὶ λίαν μεγαλοπρεπῶς, γὰρ τις ἡμῖν ἐστι δῶρον θεός δοτον, χωνευτήριον ψυχῶν πρὸς ἀχθαρσίαν ἀνακαινιστικὸν καὶ καθαρικόν, ἐς τὰ μάλιστα, μεταρρυθμίσουσα ταύτας καὶ μεταπλάττοντα πρὸς τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα καθ' ἣν γεγόναμεν, τουτέστι κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἡμῖν. Ἀλλὰ τι πάθω; "Ωςπερ διφθαλμῷ φλεγμαίνοντι καὶ τὸ ἀπελθατὸν τῶν ἀμφίων καὶ μόνη τῇ προεψκύσει πόνον ἐμποιεῖ προσφερόμενον, οὗτοι δὴ καὶ ταῖς ὑπὸ θλίψεως βχρεῖας κεκακωμέναις ψυχαῖς, καὶ πολλὴν παράκλησιν ὁ λόγος φέρει, δχληρός πως εἶναι δοκεῖ ἐν αὐτῇ τῇ περιώδεια αὐτῇ προσφερόμενος. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως τὴν ἐκ τοῦ λόγου παραμυθίαν τοῖς ἀλγοῦσιν ὑπὸ τῶν ἀλγούντων προσενεκτέον μέγχ δὲ τὸ παρὰ τῶν τοιούτων φάρμακον· καὶ οἱ τὸ ζων τῷ πάθους ἔχοντες πλέον εἰσὶ πρὸς παραμυθίαν τοῖς πάσχουσιν,

"Ἄνθρωπίνως, ὁ δέσποινά μου, περὶ τῶν ἀνθρωπίνων διανοώμεθα καὶ θνητὰ περὶ τῶν θνητῶν φρονῶμεν, καὶ τοῦτον ἀκέρατον συντηργήθεισε τὸ εὔσεβες φρόνημα· μή δὴ τῇν ἔχουτῶν φύσιν ἀγνοεῖν δόξωμεν. Ἀλλὰ μὲν τὰ τῆς θείας φύσεως ἴδιώματά τε καὶ προτεργάματα, ἔτερα δὲ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς κάτω ταύτης γῆμῶν συνθέσεως. Πάτα μὲν γὰρ αύνθεσις ξιάλυσιν προσδοκᾷ καὶ πρὸς τὰ ἔξι ὄν συνέστη ποτὲ μεταχώρησιν· τὸ μέντοι τῆς ἀπλῆς φύσεως αὐτόθεν ἐστιν ἀστασίαστόν τε καὶ ἀκατάλυτον. Καὶ τῇ μέν ἐστιν ἀναρχὸς ὅμοίως καὶ ἀτελεύτητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχουσα, τῇ δὲ πᾶν τούνχντίον ἐπίκηρος, πρόσχαιρος ὡςεὶ χλόη ἀνθεῖσα τὸ πρωτόπτερον τὸ πρὸς ἐπέρρεων ἀκλεῶς ἀποπίπτουσα. Οὐδενὸς ἀνθρώπων ὁ βίος διόλου μακάριος· τὸ διὰ παντὸς εὖ πράττειν μόνον θεοῦ ποταμὸς οἶνει τις ὁ βίος τῆμῶν ἐστι, δέων ἐνδελεχῶς, εὖ τὸ μὲν τῆδη ἐπέρρευσε, τὸ δὲ νῦν ὑπορρεῖ, τὸ δὲ καὶ εἰς τὸ ἔξης διαρρεύσειεν. Ἀλλὰ τοῦ ποταμοῦ οὐ διέλουν ὁ ροῦς ἐστι καθαρός, ἀλλ' ἐνίστε καὶ συνθελεῖται καὶ συνταράσσεται. 'Ημεῖς οὖν ἐπίομεν

3. χωνευτήριον	5. μεταρρυθμίζουσα	10. φέρει	11. περιοδυνία
14. ίσουν	18. συνηρήθησεται.		

τούτου τὸ διειδές· καὶ τὸ θολερὸν ἐπιπίωμεν. Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις καλὸν ἀνεπίμικτόν ἔστι κακῶσεως. Εἴθε δὲ μὴ τὰ λυπηρὰ καὶ ὑπερπεριττεύοις καὶ ὑπερεκχύνοιτο. Αὗτίκα δὲ μὲν πλοῦτος ἀπιστος, ηδὲ πεντακάποδος· αἱ ἀρχαὶ ὑνειράτων ἀφρύνωσις, τὸ ἀρχεσθαι μοχθηρότερον, δὲ γάμος δεσμός, ηδὲ εὔτεχνα φροντίδων γέμουσα, ηδὲ δυστεκνία νόσημος ἔμδονον, εὐγένεια δωρον γῆδη παλαιωθέντος αἰματος, δυσγένεια παρρησίαν προσαφαιρεῖται· κάλλος ἀστράπτον, νεότητες πολιαί· τῷ μὲν ὀλίγῃ καὶ πρὸς ὀλίγον χάρις, αἱ δὲ ἀνθίσ φύσεως τῷ χρόνῳ ὑπορρεύσας προσδόκιμον οὖται, αἱ δὲ λαμπρότατοι κήρυξες ταῦτα δύναι σον γῆδη καὶ ἐν γῆτιν τὸν τῆς ζωῆς γῆμῶν γῆλιον. Ρώμης Σὲ καὶ σᾶς τῶν δρεσιτρόφων γένοιτ' ἀν σεμιολόγημα· δὲ κόρος ὑβριστής, ηδὲ ἔνδεια λύπης πρόξενος, οἵ ἐν μέσῳ θόρυβοι κακίας διεκάκλοι, τὸ δὲ γῆτυχάζειν αὖ ταλαιπωροποιόν, τὸ γεωργεῖν μοχθηρόν, ἀδὲ παρ' ἄλλων ἀρτος στενός. Τοῖς μὲν ναυτιλλομένοις τὸ πλέον τῆς ζωῆς γειτονεῖ τῷ θυνάτῳ καὶ τῷ Ἀδηρῷ ἀγχιθυρεῖ καὶ, ἀπαξιπλῶς φᾶναι, πάντα τὰ τῶν βροτῶν τὰ μὲν μόχθος καὶ πόνος, τὰ δὲ ἔξαπάτη καὶ παραλογισμὸς ἐκφανέστατος, χοῦς, σκιά, φάσμα, τέρπη κρατούμενον, δρόσος πρωΐη, πνοή ἀνέμων, πτερὸν ὑπὲ αὔρας φερόμενον, ἀτμὶς πρὸς ὀλίγον φερομένη καὶ ταχὺ λυομένη, ὄνειρος οὐχ ἁστώς, κύμα θαλάσσης ἔξοιδον καὶ ταχὺ καταπίπτον, ποτάμιος ῥῶς, ἵχνη νηὸς παντοπορούσης, αὔρα, τέφρα, κόνις καὶ τὰ δμοικάσιάτοις.

Εἰ οὖν γῆβουλήθημεν ἀνακεκαθρυμένῳ νοτὶ κατιδεῖν σον μὲν γῆμεῖς τῶν εὑμαρῶν τοῦ βίου καὶ ἐφ' δσον καταπηλαύσαμεν, δσον δὲ τῶν ἀνιαρῶν, οἷμαι ώς οὐδὲ πεῖραν τῆς νῦν ἀλλοιώσεως ἐσχομεν τῷ μνείᾳ τῶν παρελθουσῶν εὐεργεσιῶν, ὡς λίαν αἰσχρότατον ἀληθῆς εὐλογεῖν μὲν γῆμας ἐπὶ τοῖς χρηστοτέροις, σιωπᾶν δὲ ἐπὶ τοῖς ακυθρωποτέροις καὶ ἀλγεινοῖς. Ἀλλὰ νῦν δεῖ καὶ μᾶλλον εὐχαριστεῖν, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν τὸ γεγραμμένον «Ἐξομολογήσεται σοι ἔταν ἀγαθόνγες αὐτὸν καὶ ἔως αἰώνος οὐκ ὅψεται φῶς». Καὶ πάλιν «Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου».

2.3. ὑπερπεριττεύει	ὑπερεκχύνεται	8. ολίγαι	10. δύναι
14. ναυτηλομένωις	20. κύμα	καταπίπτον	21. αὔρα
29. ἔξομολογήσεται σοι	30-31 ἀπέλαβες		23. δσον

Ἡ θλίψις, ἡ δέσποινά μου, ύπομονήν κατεργάζεται, ἢ οὐδὲ ὑπομονὴ δοκιμήν· ὁ φεύγων οὖν τὴν θλίψιν φεύγει τὴν δοκιμήν. ὅπερ διατρέμει μὲν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος καὶ φησί· «Φοβερούμας μήποις ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι καὶ ἐκπέτω τῇς σωτηρίας μου». Οὐδεὶς στεφανοῦται χωρὶς ἀνταγωνιστοῦ, οὐδὲ δύκινος φαίνεται χωρὶς περιστατικῶν. Τοῖς ήμετέοις τὸν ἥμετερον δε σπότην καὶ πλάστην ἐπιστατεῖν καταδεξώμενα, ἐξ οὗτοις σαφῶς ἄμα καὶ σοφῶτατα παῖσιν μὲν ἥμιν πρώτον προσληφθῆναις, ποιον δε πιετὸν ταῦτα. Καὶ ρὸς κάμοι ἐρεῖν πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ τὸ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις εἰρημένον ἔχειν «Ἄδρακμ ἀπέβηντε καὶ εἰ Προφῆται ἀπέθανεν καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς δόξης ἀπέβηντε» καὶ σὺ ξενοπαθεῖς ἐπὶ τοῖς παρόθισι; »

Μὴ δὴ κατηφεύδειν ἐπὶ μακρόν· η κατήφεια μήτηρ σκιαρτίας θετεῖ. Λύπη μὲν γάρ καταβαπτίζει τὸν νοῦν καὶ ἀμηχανίας ἔλιγγον ζημποιεῖ, η δὲ πῶν λογισμῶν ἀπορία τὴν ὄχαρισταν ἀποφεννᾷ. Καὶ ρὸς δὲ κάκεῖνο εἰπεῖν· «Οὐχ ἥμιν ἐστι γνῶναι χρόνους η καιρούς οὓς δὲ πατήρ ἔθετο ἐν τῇ ίδιᾳ ἔξουσίᾳ». Λύτρος γάρ ἐπλάσας ἥμας Θεὸς ἐκάστη ψυχῇ μίαν τὴν τοῦ βίου διαγωγὴν ἐπήξετο καὶ ὕκονόμητε τὸν μὲν θάτερον ἀπολύεσθαι τῷν τῆς σαρκὸς δεομῶν κατατοῖς ἐν εἰρήταις ἐμπειποντας ἀποφένει δικαστική, τοὺς δὲ βράδιον· κατὰ τὴν ἀντλογίαν τῆς ἐκάστου ἀξίας. Σοφός ἐστιν· ἀγαθός ἐστι· καὶ γάρ αὐτὸς καὶ τὸ ἐμπροσθετεῖν βλέπει καὶ τῶν ἐπιληπθάνεταις, δὲ πατήρ τῶν ἀρρανῶν καὶ κριτής τῶν γηρῶν. Αὐτος κάκεῖνον δι' ἀγγέλων φωτεινῶν τὸν παμμακάριστον δειπνότην μου προελάθετο, καὶ παντὸς τοῦ οἶκου ἐπιμελήσεται. Νῦν ἐν σοὶ καρδιάρῳ πᾶσαν τὴν δόξαν τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν, καὶ νένως τῇ σκιά τῷ σώματι, οὕτως ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἐφέπεται σοι καὶ παρακολυθεῖται. Νῦν δὲ τοῦ διγιαστικοῦ ταῦθεν καὶ φωτιστικοῦ σχήματος ἔφορος ἀγγέλος κύκλῳ παρεμβάλλει διὰ παντάς, νυκτὸς καὶ ημέρας, ὡς ἀνωτέρω τηλαυγέστερον διεγράψαμεν, καὶ τὴν τῆς γηνώσεως λαμπάδα ὑψάπτων σοι ἀσθεστον ὡς ἐν στύλῳ πυρὸς καθι-

1. δέσποινα	3. φοβοῦμαι	10. ἀβραάμ	16. οὐχ ἥμιν
20. εἰρητεῖς	29. διαπαντὸς		

Στήκει σε ὅμηρεκῶς. Ἐλλ' οἶον κάκεῖνον τὸν παμμακάριστόν μεν
δεσπότην ἀρτίως φαντάζομαι λαμπρόν, ἐπίδοξον, ὑψηλόν, μακροῖς
τοῖς βύγμασι· τῷν εὑρανθέντες πειθατεύοντα καὶ κινοῦντα χείλη ἀγαλ-
λιάσσεως καὶ ἔχυτῷ προσφωνοῦντα τὰ δακτιτικὰ ἔχεινα καὶ θεοτερπῆ
μελῳδία, ματαὶ Ἐπίστρεψαν, ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπτασίν σου, διε
Κύριον εὐηργέτησέ σε, καὶ εἰσελεύσομαι· ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς
ἔως τοῦ δικού τοῦ Ιησοῦ, τῷ ἀγγελικῷ ἐλλαμπρυνόμενος σχῆματι ἐν
φωνῇ, ἀγαλλιάσσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἡγου ἐφραζόντων». Τὸ γένος
τοῦ παλέμου καὶ φερόνου χωρίον ἀφείτε, ἵπερ δὲ παρών βίος ἔστι, πρὸς
τὸν τῆς εἰργάνης καὶ ἀγάπης Θεὸν ἀπεδήμησεν. Οὐδὲν δένον εἰ ἐ^{τί}
κτέστητε αἰκεῖον πλάσμα ἀνεζήτησε καὶ τὸ κτίσμα ἀνέδραμε πρὸς
τοῦ αἰτίαντα.

Νῦν, παμμακάριστε δέσποτα, γνώμη σαφῶς δπόσον μᾶλλον
κρείσσον ἔστι· τὸ ἀναλύσαι καὶ σὺν Χριστῷ είναι. Ὡς μακάριοί σου
οἱ ὁφέλαλμοί, διε βλέπουσι νῦν δὲ μόνοι πρώτον οἱ ἄγιοι ἀγγελοί
ἔβλεπον. Προφῆται· καὶ δίκαιοις ἐπειθύμησαν ιδεῖν καὶ οὐκ εἶδον,
καὶ αἱ ἀκολή σου ἐμοὶ παμμακάριστοι, διε μυστηρίων ἀκούουσιν εἰς
ἃ ἀγγελοὶ παρακλήσῃς ἐπιθυμοῦσι. Μακάριαι καὶ αἱ χειρές σου, αυ-
γεῖσαι πρὸς Θεὸν ἐπαιρέμεναι καὶ τὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης κα-
ταγεράζουσαι δύνομα. Πολλῷ δέ μοι μακαριώτεραι αἱ ὁσφρήσεις
σου, τοῦ κενωθέντος δι' ἥμας μύρου πνευματικοῦ ἀντιλαμβανόμεναι-
καὶ τούτων ἔτι περισσοτέρως δλεῖσθεραι τῇ τε γεύσις καὶ τῇ ἀφή,
ὑγιλαχθεῖαι, ὡς ἔνι μάλιστα, τὸν τῆς ζωῆς λόγον εἴτ' οὐν ἐπεντρυ-
φώσαις τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ καὶ γευόμεναι διε χρηστὸς δο Κύριος.

Καὶ τί δὲ σοι κατὰ μέρος πρὸς μέλος τοὺς μακαρισμούς ἐπι-
εύλλοιμι: Μακάριός μοι σὺ τῆς τε ἐνταῦθα ζωῆς, ἐν γῇ καὶ πάντας
μὲν ἀγαθοποιῶν οὐκ ἀπέλειψας, μάλιστα δὲ τοὺς ἐνταίους μοναχούς
παρθένον σοι καὶ ταῦτα γράφεται, μικρά τις τῆς ὑπὲρ πλειόνων εὐ-
γχριστίας ὀντάμειψις. Γέγονας γάρ τῷ εἰπόντι κατήκοος «Οἱ ἐφθαλ-
μοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθησθαι αὐτοὺς μετ'
ἐμοῦ». Καὶ τῆς εἰρηνάτας δὲ σύντονον σὺ μακάριος τελευτῆς τῇ

5. ἐπίστρεψον	14. κρείσσον ἔστι	ἀναλύσαι	15. πρῶτοι
πλ. γείρεις	23. εἴτουν	29-30. οἱ ἀφθαλμοί μου	

χοιμήσεως καὶ τῆς διὰ τοῦ ἀγίου σχῆματος παραθέσεως τῷ Θεῷ. Ταῦτα γῆμεν τὸ μέγα μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἔχαρισατο, ταῦτα δὲ τὸ γῆμα πτωχεύσας Θεός οὐκέτι σηματίζει τὴν οἰκείαν θεῖτητα, ἵνα ἀναστήσῃ τὴν σάρκα, ἵνα τὴν εἰκόνα ἐπανασώσῃται, ἵνα τὸν ἀνθρωπὸν ἀναπλάσῃ, ἵνα τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι οἰκειώσῃται, ἵνα γενώμεθα οἱ πάντες ἐν ἐν Χριστῷ, ἵνα μηκέτι ὅμεν ἄρσεν· καὶ θῆλυ, βαρδάρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλ' ὥμοιως ἀπαντεῖς τὸν θεῖον χαρακτῆρα ἐν ἑαυτοῖς περιφέροντες, ἐκείγον καὶ μόνον ἀγαλματοφοροῦντες ὅμεν, κἀντεῦθεν λοιπὸν γινώσκωμέν τι καὶ γινωσκόμεθα. Ταῦτα σοι παρ' ἡμῶν, ὡς πανυπεριπρωτανσεβαστούπερτατε δέσποτα, οὓς ἔστερξας, οὓς ἡγάπησας, οὓς καὶ συνεστιάτορας λαβεῖν πολλάκις οὐκ ἀπεδοκίμασας, οἵς καὶ ἀπὸ χειρῶν εἰς χεῖρας οἰνοχοήσαι οὐκ ἀπηξίωσας. Τοιοῦτον γάρ γη τοῦ τὸ γῆθος ἐπιεικὲς καὶ εὐόμιλον, ἐράσμιον ἐντυχεῖν, ἐντευχηκός δὲ κρείττον πάσης ἐλπίδος καὶ προεδοκίας ὑπέρτερον.

Τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ πρὸς πληροφορίαν σήν γην μοι ἐδήλωσας ἐπεσταλμένως, αἰδεσιμωτάτη καὶ ἀγία μου δέσποινα· εἰ μὲν ἰσχύν τινα ἔχοντα, σοὶ χάρις, γῆτις τὸν τῇ ράθυμῳ καταβεβισμένον γεωδέστατον γοῦν γῆμῶν πρὸς τὰ τοιαῦτα φῶτα διύπνισας· εἰ δὲ μὴ, πάντη τελέως, ἀλλ' οὖν καὶ ἐν τῷ ἀπὸ μέρους παρακληθῆναι σε χάρις, ὃς γῆμεῖς γε τὴν οἰκείαν σπουδὴν καὶ προαίρεσιν, εἰ καὶ ἀπὸ μέρους, ἀλλ' οὖν ἐκεγώσαμεν.